

Сабова Х.О.,
студентка 5 курсу, 8 групи, Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЖЕРТВИ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ: СУЧАСНА ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Ключові слова: жертва насильницьких злочинів, віктимність, характеристика жертви насильницьких злочинів.

Анотація: У даних тезах розглянуто віктимологічну характеристику жертв насильницьких злочинів та роз'яснено основні поняття для розуміння даної теми.

Анотація: В данных тезисах рассмотрены Виктимологические характеристики жертв насильственных преступлений и разъяснено основные понятия для понимания данной темы.

Summary: These theses consider the victimological characteristics of victims of violent crimes and explain the basic concepts for understanding this topic.

Keywords: victim of violent crimes, victimhood, characterization of a victim of violent crimes.

Генезис розвитку людства засвідчує, що багато століть назад у світі панував закон сили, а насильство було універсальним інструментом розв'язання кожної проблеми. Кров за кров, зуб за зуб були основними мотивами для реалізації цього закону. Але розвиток суспільства призвів до усвідомлення необхідності обмеження сили задля досягнення мети вирішення соціальних конфліктів. Деякі вчені вважають, що насильницька злочинність є результатом невідповідності між імпульсами дикої природи, що укорінилися у генній пам'яті людини, та ідеями гуманізму, уявою про справедливість соціальних відносин.

Аксіоматичним є твердження про те, що повноцінне дослідження будь-якої проблеми неможливе без попереднього осмислення загального змісту основних вихідних понять, що відображають досліджувані процеси і явища [2, с.5]. Безперечно нам необхідно зрозуміти, хто така «жертва». Існує безліч різних думок, щодо ви-

значення цього поняття, але ми вважаємо за необхідне виділити лише ті, які найбільш широко розкривають його суть.

У додатку до прийнятої 29 листопада 1985 р. Генеральною Асамблеєю ООН Декларації «Основні принципи правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою» визначено, що під терміном жертва розуміють осіб, яким індивідуально чи колективно злочином було заподіяно шкоду, включаючи тілесні ушкодження або моральну наругу, емоційні страждання, матеріальні збитки, чи істотно ущемлені основні права в результаті дій або бездіяльності, що закріплюють національні кримінальні закони держав – членів ООН, зокрема ті, які забороняють злочинне зловживання владою. Жертва саме насильницького злочину (що є предметом нашого дослідження) - людина, яка втратила цінності, що для неї мають значення, в результаті насильницьких дій іншої людини, спрямованих проти неї. Жертвою може стати людина тільки у випадку взаємодії з ким-небудь. Не може бути жертви у результаті насильства над самим собою, власної безпечності тощо [3, с. 38]. Поряд з такими терміном як «жертва» потрібно обов'язково роз'яснити поняття «віктимності».

Ми визнаємо, що віктимність у кримінологічному аспекті – це сукупність якостей особи, яка обумовлює або може обумовити її неправильну, неоптимальну поведінку у криміногенній ситуації. У результаті у цієї особи зростає вірогідність стати жертвою злочину [4, с. 77]. Віктимність - це уразливість членів суспільства перед злочинними посяганнями за певних ситуацій [6, с. 8]. На нашу думку, віктимність особи – поняття динамічне: вона може видозмінюватися упродовж усього життя, залежить від різних чинників, але насамперед – від її носія.

Кримінально-правова наука розрізняє фізичне або психічне насильство, перехід від однієї форми до іншої. Головною ознакою віднесення злочину до насильницького є спосіб учинення насильства. При цьому обов'язково, щоб фізичне насильство чи погроза його застосування були самі по собі злочинні [1, с. 5]. Поняття насильства охоплює усі випадки застосування насильства і випадки погрози його застосування [5].

Досліджуючи зв'язок злочинець – жертва, їхню природу і значення у розвитку конфліктної взаємодії, що призвела до вчинення

насильницького злочину, доходимо висновку, що у структурі насильницької поведінки переважає група потерпілих, яка перебувала зі злочинцем у певних соціальних зв'язках.

Відомо, що жертва злочину характеризується такими особистісними якостями, як: стать; вік; професія; суспільний, професійний, сімейний стан; психологічні ознаки тощо. Однак це не повний перелік ознак, що становлять кримінологічну характеристику жертви насильницьких дій. Слід також наголосити на існуванні морально-психологічних та кримінально-правових характеристик, які визначатимуть налаштування жертви до насильника, притаманність певних негативних особистісних рис потерпілого, які нерідко є безумовним рушієм вчинення насильницького делікту. Отже, до основних компонентів, так званих підсистем кримінологічної характеристики особи, яка є жертвою насильницьких дій, слід зарахувати такі: 1) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан, соціальні зв'язки); 2) морально-психологічна характеристика, що відображає сприймання особою соціальних цінностей і соціальних функцій, які вона виконує. Проявляється у ставленні до держави, суспільства, громадських обов'язків, колективу, інших людей, себе тощо. Вивчення комплексу соціально-демографічних та морально-психологічних якостей жертви насильницьких дій є необхідною умовою для розуміння природи та механізму вчинення насильницьких злочинів [7, с. 317].

Отже, підсумок наведених характеристик особи потерпілого, необхідно відзначити, що в кожній конкретній ситуації пріоритет одного з віктимологічних чинників визначає симбіоз особистісних і поведінкових ознак, що характеризують потерпілого від насильницьких злочинів. Їх вицлювання й оцінка мають не тільки важливе значення для кваліфікації вчиненого та визначення міри покарання винного, а й для вжиття заходів загального та індивідуального запобігання з метою зниження рівня насильства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Михайлов О.Є., Лихолоб В.Г. Профілактика насильницьких злочинів органами внутрішніх справ. – К., 1993. – С. 5.

2. Удалова Л. Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України: Монографія. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2005. – С. 324.

3. Голина В.В. Попередження злочинності: лекція. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 1994. – С. 48.

4. Косенко С. С. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодонеповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / С. С. Косенко. – К., 2004. – С. 213.

5. Кримінологія: Навч. посіб. / Упоряд.: О.М. Джужа, В.В. Василевич, Ю.Ф. Іванов та ін.; За заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – С. 200 .

6. Головкін Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології / Б. М. Головкін // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 20. – С. 6–13. – URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/golovkin_20.pdf .

7. Гумін О. М., Зубач І. М. Жертва кримінальної насильницької поведінки: віктимологічна характеристика особи [Електронний ресурс] / О.М. Гумін, І.М. Зубач // Електронний журнал. – 2015. – С. 315 – 322. – Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4921/gyminzybach.pdf> .

Науковий керівник: к.ю.н., доц. К.А. Автухов